

اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام

دکتر سید محمد مقیمی
استاد دانشگاه تهران

سرشناسه	: مقیمی، سیدمحمد، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام / سیدمحمد مقیمی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات راه دان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:
شابک	:
وضعیت فهرست نویسی	:
موضوع	:
موضوع	:
رده بندی کنگره	:
رده بندی دیویی	:
شماره کتابشناسی ملی	:

اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام

مؤلف: دکتر سیدمحمد مقیمی

ناشر: راه دان

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۹۴

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

مراکز بخش و فروش:

انتشارات نگاه دانش: خ انقلاب، ۱۲ خ فروردین، ساختمان ناشران، پلاک ۱۶، طبقه ۲، تلفن: ۶۶۹۵۴۸۹۲

انتشارات مهربان: خ انقلاب، ۱۲ فروردین، خ لبافی نژاد، پلاک ۱۸۹، تلفن: ۶۶۹۵۲۰۹۰ - ۶۶۹۷۳۱۷۵

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف بوده و چاپ و تکثیر، نسخه برداری و انتشار تمام یا بخشی از آن در قالب کتاب، جزوه، لوح فشرده یا سایت‌های اینترنتی ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ»

«و این کتاب (قرآن) را بر تو فرو فرستادیم، در حالی که بیان رسا و روشنگر

هر چیزی (از علوم و معارف) است و سراپا هدایت و رحمت و مایه

بشارت برای مسلمانان است» (بخشی از آیه ۸۹ سوره نحل).

پیشگفتار

رویکرد کلاسیک در مدیریت بر این مفروضه استوار است که مفاهیم مدیریت صرفنظر از اینکه در چه محیطی بکار گرفته می‌شوند، دارای ماهیت عام و جهان‌شمول هستند. در ادبیات مدیریت، دیدگاه دیگری وجود دارد که بر این باور است که هر موقعیت دارای شرایط منحصر بفرد و یگانه‌ای است و اصول مدیریت نمی‌تواند عام و جهان‌شمول باشد (دیدگاه موردی) و یادگیری مدیریت از طریق تجربه کردن قضایا و مورد کاوی‌ها در موقعیت‌های خاص امکان‌پذیر است. برای تلفیق این دو دیدگاه (دیدگاه جهان‌شمول و دیدگاه موردی)، دیدگاه اقتضایی مطرح شده است که هیچ کدام از این دو دیدگاه را صحیح نمی‌داند و بجای آن، مقتضیات یا متغیرهای مشخصی را برای شناسایی و درک موقعیت‌ها بوسیله مدیریت مورد توجه قرار می‌دهد. ایده اساسی رویکرد اقتضایی یا موقعیتی این است که اقدام خاص مدیریتی وجود ندارد که برای تمامی موقعیت‌ها مناسب باشد. دیدگاه اقتضایی به ما می‌گوید که آنچه که در یک مجموعه جواب می‌دهد، ممکن است که در مجموعه دیگر کارآیی نداشته باشد و واکنش مدیران به موقعیت ایجادشده، به مقتضیات کلیدی در یک موقعیت سازمانی بستگی دارد. از آنجا که نظام ارزشی حاکم بر هر جامعه، به عنوان کلیدی ترین مولفه تاثیر گذار بر عملیات مدیریت است، لذا با عنایت به مفروضات دیدگاه اقتضایی، تدوین اصول و مبانی مدیریت مبتنی بر جهان بینی اسلامی برای مدیران در جهان اسلام و جوامعی که خواهان حاکمیت ارزش‌های اخلاقی و معنوی در سازمانهای خود هستند، بایسته و ضروری است. واکاوی نوع مدیریت پیامبران الهی (علیهم‌السلام) و همچنین آیات و روایات در مکتب الهام بخش اسلام؛ بویژه قرآن کریم، نهج البلاغه و سیره نظری و عملی معصومین (علیهم‌السلام)، درسهای آموختنی فراوانی به همراه دارد که با عنایت به تاثیرپذیری مدیریت از فرهنگ، پرداختن به آنها برای تدوین الگوی بومی، ضرورتی اجتناب ناپذیر است.

از آنجا که اعتقاد مولف بر آن است که منابع غنی اسلامی سرشار از الگوهای عملی برای مدیریت سازمانها در راستای سعادت مادی و معنوی بشریت است؛ در این مجموعه کوشش نموده است تا با مراجعه به قرآن کریم و سایر منابع غنی اسلامی که نهج البلاغه سرآمد آنهاست،

چارچوبی نوین متناسب با نیازها و الزامات روز مدیریت عرضه نماید. به همین منظور، مولف بسیاری از منابع اسلامی که انتظار می رود مطالب مدیریتی در آنها یافت شود را با دقت مورد واکاوی قرار داده است که بدون اغراق می توان گفت که حجم مطالب مرور شده از دهها هزار صفحه فراتر رفته است. در سرآغاز تالیف این مجموعه، قرآن کریم با دقت مورد مطالعه قرار گرفته و با فیش برداری های موضوعی، قریب به پانصد آیه قرآنی که از نظر مولف حاوی نکات برجسته مدیریتی بود، استخراج و سپس با مراجعه به تفسیر قرآن کریم که پل ارتباطی میان ذهن محقق و آیات نورانی کلام الله است، دستورات و ارشادات آن منشور ربّانی که نگاهی به حوزه علوم مدیریتی دارد، مورد تجزیه و تحلیل محتوا قرار گرفته است. مولف در بهره برداری از قرآن مجید، آیه ۸۹ سوره نحل را به عنوان یک اصل اساسی مورد توجه قرار داده است. از آنجا که قرآن برای عموم مردم کتاب هدایت است و از آن انتظار هدایت می رود، بنابراین درباره هر موضوعی که به هدایت مردم مربوط می شود، در این کتاب آسمانی سخن رانده شده است. بنابراین، مدیریت و مباحث مربوط به اداره اجتماعات بشری از جمله موضوعاتی است که مباحث مربوط به آن را می توان از آیات قرآنی استخراج نمود. البته این نکته مهم را نباید از نظر دور داشت که هدف قرآن کریم، عرضه فنون و تکنیک های مدیریتی نیست (هرچند که از برخی آیات قرآنی می توان برخی فنون مدیریتی را استخراج نمود)، بلکه با عنایت به آیات قرآنی می توان گزاره ها و پیش فرضهایی را تدوین نمود که ضمن تبیین جهان بینی مدیریت، چارچوب هایی را فراروی پژوهشگران عرصه سازمان و مدیریت قرار دهد تا با الهام از این گزاره ها و پیش فرضها و همچنین بهره گیری از ذهن خلاقانه خود، اصول و قواعد راهنما و حتی مدلها و فنون مدیریتی را برای سعادت دنیوی و اخروی به رشته تحریر درآورند. همین فرآیند در خصوص بسیاری از منابع اسلامی کلیدی تکرار گردیده که در این میان، نهج البلاغه که بعد از قرآن کریم به عنوان دومین منبع اصلی نگارش کتاب محسوب می شود، بارها و بارها مورد کاوش محققان قرار گرفته است.

الگوی اقتضایی مدیریتی کارآمد برای پیشبرد اهداف نظام اسلامی، مستلزم گسترش نظری و تدوین نظام مند پیش فرضها و مبانی فکری و عملی مدیریت از دیدگاه اسلام و اشاعه سبک مدیریت اسلامی در تمام سطوح سازمانی و ملی است. امروزه یکی از موضوعاتی که برای محققان عرصه مدیریت تبدیل به یک دل مشغولی و دغدغه شده است، شناسایی الگوهای مدیریتی سازمانهای پیشرو و تعالی گرا مبتنی بر اقتضائات زمانی و مکانی در چارچوب نظام ارزشی اسلام است. بر این اساس، اندیشمندان مدیریت به تناسب علائق مورد مطالعه و مفروضاتشان، اقدام به طراحی و تبیین مدلها و الگوهای مدیریتی در حوزه مدیریت اسلامی نموده اند. مولف این مجموعه، ضمن تجلیل از خدمات ارزشمند صورت گرفته در این زمینه که عمدتاً در قالب کتاب و

مقاله عرضه شده است، رویکردی متفاوت از سایرین در پیش گرفته و تلاش نموده تا اثری متمایز در این حوزه ارائه نماید. مولف در تدوین این مجموعه، با عنایت به کارکردهای اصلی مدیریت، مطالب کتاب را در قالب چارچوب ذیل تنظیم نموده است.

این کتاب به عنوان منبع اصلی درس «مبانی مدیریت اسلامی و الگوهای آن» و سایر دروس مشابه در مقطع کارشناسی و همچنین منبع کمکی درس «مبانی فلسفی مدیریت از دیدگاه اسلام» و سایر دروس مرتبط با مدیریت اسلامی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری رشته های علوم مدیریت تدوین شده است.

در تدوین این مجموعه، مؤلف خود را به افراد زیادی مدیون می داند. به همین منظور مراتب قدردانی و سپاس خود را از همسر گرانقدر و فرزندان عزیزم سید مهدی و محیا سادات، ابراز می دارم که زندگی پرمشغله علمی و اجرایی مرا صبورانه تحمل می کنند. آقای محمد باقر جعفری پور، سرکار خانم اصفهانی و همکاران محترمشان، در انجام هماهنگی ها جهت انتشار و صفحه آرایی این مجموعه، تلاش های ارزشمند و دلسوزانه ای مبذول داشته اند که صمیمانه از زحماتشان تقدیر و تشکر به عمل می آید. امیدوارم این اثر که حاصل تلاشی بیست ساله است و البته عاری از عیب و نقص نیست، بتواند افق های جدیدی در حوزه مدیریت اسلامی، فراوری اساتید، دانشجویان و مدیران سازمانهای ایران اسلامی قرار دهد.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....

بخش اول: کلیات مدیریت اسلامی

فصل اول: مفهوم شناسی سازمان و مدیریت از دیدگاه اسلام

۱. سازمان چیست؟.....
- ۱-۱. فلسفه وجودی سازمان از دیدگاه اسلام.....
- ۱-۲. ماهیت سازمان از دیدگاه اسلام.....
- ۱-۳. سازمان ابزاری برای تحقق حیات طیبه.....
- ۱-۴. نوع شناسی سازمانها از منظر اسلام.....
- ۱-۵. عناصر سازمان از دیدگاه اسلام.....
- ۱-۵-۱. اهداف و سیاستهای سازمان در اسلام.....
- ۱-۵-۲. مدیریت از دیدگاه اسلام.....
- ۱-۵-۲-۱. تعاریف مدیریت اسلامی.....
- ۱-۵-۲-۲. اهمیت و ضرورت مدیریت در آیات و روایات اسلامی.....
- ۱-۵-۲-۳. مشخصه های رهبران و مدیران از دیدگاه اسلام.....
- پرسشهای فصل اول.....

فصل دوم: فرآیند شکل گیری مدیریت اسلامی و رویکردهای آن

۱. فرآیند شکل گیری علم مدیریت اسلامی.....
- ۱-۱. ماهیت علم مدیریت به عنوان علم نافع.....
- ۱-۲. تبیین ماهیت دین.....
- ۱-۳. حوزه شمول مدیریت اسلامی.....
- ۱-۴. روش شناسی مدیریت اسلامی.....
۱. روش و حیانی.....
۲. روش شهودی.....
۳. روش نقلی یا شواهد روایی.....
۴. روش عقلی.....
۵. روش تجربی یا حسی.....
۲. رویکردها به مدیریت اسلامی.....
۳. مکاتب و نظریه پردازان مدیریت اسلامی.....
- پرسشهای فصل دوم.....

بخش دوم: برنامه‌ریزی در مدیریت اسلامی

فصل سوم: مبانی برنامه‌ریزی در مدیریت اسلامی

۱. اهمیت و ضرورت برنامه‌ریزی از دیدگاه اسلام.....
 ۲. اصول برنامه‌ریزی در اسلام.....
 ۱. اصل تبعیت.....
 ۲. اصل شفافیت و وضوح.....
 ۳. اصل سهولت یا سماحت.....
 ۴. اصل انعطاف.....
 ۵. اصل پیش‌بینی.....
 ۶. اصل مشیت.....
 ۷. اصل همسویی.....
 ۸. اصل اعتدال.....
 ۹. اصل بصیرت.....
 ۱۰. اصل عدالت‌گستری.....
 ۱۱. اصل فرصت‌گرایی و تهدید‌زدایی.....
 ۱۲. اصل استمرار توأم با تأمل.....
 ۳. برنامه‌ریزی بر مبنای اقتصاد مقاومتی.....
 ۴. تعاریف و نوع‌شناسی برنامه‌ها در مدیریت اسلامی.....
 ۵. احکام حکومتی به مثابه برنامه‌های تاکتیکی.....
 ۶. مدیریت زمان.....
 ۷. برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی.....
- پرسشهای فصل سوم.....

فصل چهارم: تصمیم‌گیری و سیاستگذاری در مدیریت اسلامی

۱. مبانی سیاستگذاری و تصمیم‌گیری از دیدگاه اسلام.....
۲. تصمیم‌گیری بر مبنای مصلحت.....
- ۱-۲. مفهوم‌شناسی و ضوابط تشخیص مصلحت.....
- ۲-۲. مصلحت در قرآن.....
- ۳-۲. قواعد فقهی تصمیم‌گیری بر مبنای مصلحت.....
- ۴-۲. اصل تقدم منفعت عامه.....
۳. تصمیم‌گیری بر مبنای مشورت.....

.....	۴. تصمیم‌گیری بر مبنای توکل.....
.....	پرسشهای فصل چهارم.....

بخش سوم: سازماندهی در مدیریت اسلامی

فصل پنجم: مبانی سازماندهی در مدیریت اسلامی

.....	۱. مفهوم سازماندهی.....
.....	۲. ساختار سازمانی و سلسله‌مراتب مدیریت در اسلام.....
.....	۱-۲. مدیریت توحیدی.....
.....	۲-۲. مدیریت نبوی.....
.....	۲-۳. مدیریت علوی.....
.....	۲-۴. مدیریت فقهی.....
.....	۳. قوانین و مقررات.....
.....	۱-۳. ماهیت قوانین و مقررات از دیدگاه قرآن کریم.....
.....	۲-۳. نوع‌شناسی قوانین در مدیریت اسلامی.....
.....	۴. اصل سلسله‌مراتب.....
.....	۵. اصل مسئولیت و پاسخگویی.....
.....	۶. اصل تقسیم‌کار عادلانه.....
.....	۷. اصل اختیار و قدرت.....
.....	پرسشهای فصل پنجم.....

فصل ششم: مدیریت منابع انسانی در مدیریت اسلامی

.....	۱. ماهیت منابع انسانی از دیدگاه اسلام.....
.....	۱-۱. هدف از آفرینش انسان.....
.....	۱-۲. ابعاد وجودی انسان.....
.....	۱-۳. ویژگی‌های منابع انسانی در قرآن کریم.....
.....	۱-۴. منابع انسانی کارآمد.....
.....	۲. شرح شغل و شرایط احراز شغل.....
.....	۱-۲. اهمیت شغل و انطباق شغل با شاغل.....
.....	۲-۲. شرایط احراز در مشاغل.....
.....	۲-۳. شایسته‌سالاری.....
.....	۲-۴. جنسیت و شغل.....
.....	۳. انتخاب، انتصاب و اخراج.....

.....	۳-۱. انتخاب و انتصاب
.....	۳-۲. جانشین پروری
.....	۳-۳. عزل و اخراج
.....	۴. جامعه پذیری سازمانی
.....	۵. آموزش و توسعه منابع انسانی
.....	۶. ارزیابی عملکرد
.....	۷. مدیریت پاداش
.....	پرسشهای فصل ششم

بخش چهارم: هدایت در مدیریت اسلامی

فصل هفتم: مبانی رفتار و مدیریت رفتار سازمانی در سطح فردی

.....	۱. مبانی رفتار سازمانی در سازمان آخرت گرا
.....	۱-۱. ادراکات انسانی
.....	۱-۱-۱. سطوح و مراحل ادراک
.....	۱-۱-۲. مراحل ادراک
.....	۱-۲. نیت یا انگیزش
.....	۱-۲-۱. آشنایی با ماهیت نیت و انگیزه در اسلام
.....	۱-۲-۲. نیازهای انسانی و انگیزش در کار
.....	۱. نیازهای طبیعی
.....	۲. نیازهای مدنی
.....	۳. نیازهای عقلانی
.....	۴. نیازهای الهی
.....	۱-۲-۳. مفروضات اساسی حاکم بر سلسله مراتب نیازها
.....	۱. اصل سلسله مراتب نیازها و تقدم نیازهای معنوی بر نیازهای مادی
.....	۲. اصل عدم شیفستگی به نیازهای مادی
.....	۳. اصل سیری ناپذیری نیازها
.....	۱-۳. شخصیت
.....	۱-۳-۱. تعریف و ابعاد شخصیت در اسلام
.....	۱-۳-۲. عناصر شخصیت
.....	۱-۳-۳. عوامل موثر بر شخصیت
.....	۱-۳-۴. نظام های روانی

.....	۵-۳-۱. منش های رفتاری.....
.....	۴-۱. رفتار و جلوه های آن در سازمان.....
.....	۲. مدیریت رفتار سازمانی در سطح فردی.....
.....	۱-۲. رفتار های سازمانی سازنده ، خنثی و مخرب.....
.....	۲-۲. بهداشت روانی از طریق مدیریت استرس.....
.....	۳-۲. عدالت سازمانی.....
.....	۴-۲. اعتماد سازی و تعهد سازمانی.....
.....	پرسشهای فصل هفتم.....

فصل هشتم: مدیریت رفتار سازمانی در سطح گروهی و سازمانی

.....	۱. ارتباطات سازمانی.....
.....	۱-۱. ماهیت ارتباطات.....
.....	۲-۱. مهارت های ارتباطات.....
.....	۱-۲-۱. مهارت گفتاری.....
.....	۱-۱-۱. مهارت دیداری.....
.....	۱-۱-۱. مهارت شنیداری.....
.....	۱-۱-۱. مهارت نوشتاری.....
.....	۳-۱. مجاری ارتباطی.....
.....	۲. فرهنگ سازمانی.....
.....	۱-۲. ارزش ها.....
.....	۲-۲. عرف ، آداب و رسوم و سنت.....
.....	۳-۲. فرهنگ سازمانی فردی و جمعی.....
.....	۴-۲. فرهنگ سازمانی عاشورایی.....
.....	۱-۴-۲. عناصر پیش رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی.....
.....	۲-۴-۲. عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی.....
.....	۳-۴-۲. عناصر پس رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی.....
.....	۵-۲. اخلاق اسلامی به عنوان جوهره فرهنگ سازمانی.....
.....	۳. مدیریت تعارض.....
.....	۱-۳. رویکردهای مدیریت تعارض.....
.....	۲-۳. انواع تعارضات.....

- ۳-۲-۱. تعارضات سطح فردی
- ۳-۲-۲. تعارضات سطح گروهی
- ۳-۲-۳. تعارضات سطح سازمانی
- ۳-۲-۴. تعارضات سطح ملی
- ۳-۳. استراتژی های مدیریت تعارض
- ۳-۳-۱. استراتژی های مدیریت تعارض از منظر قرآن کریم
- ۳-۳-۲. استراتژی های مدیریت تعارض بر اساس موردکاوی های قرآنی
- ۳-۳-۳. استراتژی های مدیریت تعارض از دیدگاه خواجه نصیر الدین طوسی
- ۳-۳-۴. استراتژی های مدیریت تعارض از دیدگاه امام خمینی (ره)
- پرسشهای فصل هشتم

فصل نهم: رهبری سازمانی در مدیریت اسلامی

- ۱. مفهوم شناسی رهبری سازمانی
- ۲. ارتباطات رهبر - پیرو
- ۲-۱. رویکردها در خصوص ارتباطات رهبر - پیرو
- ۲-۲. حقوق و تکالیف متقابل رهبر و پیرو
- ۲-۲-۱. حقوق و تکالیف رهبر در قبال پیرو
- ۲-۲-۲. حقوق و تکالیف پیرو در قبال رهبر
- ۳. نوع شناسی پیروان
- ۴. سبک های رهبری در مدیریت اسلامی
- ۴-۱. سبک رهبری ناصحانه
- ۴-۲. سبک مدیریت جهادی
- ۴-۳. سبک رهبری تعاون محور
- ۴-۵. سبک رهبری مشفقانه
- ۴-۶. سبک رهبری صبورانه
- ۴-۷. سبک رهبری مراوده ای
- ۴-۸. سبک رهبری اعتدالی
- ۴-۱۰. سبک رهبری خدمتگزار
- سبک رهبری خدمتگزار (مطالعه موردی: امام خمینی (ره))
- پرسشهای فصل نهم

بخش پنجم: کنترل و نظارت در مدیریت اسلامی

فصل دهم: کنترل سازمانی در مدیریت اسلامی

۱. مدیریت عملکرد.....	۵۵۱
۱-۱. انواع کنترل سازمانی.....	۵۵۱
۱-۲. استراتژی های کنترل سازمانی.....	۵۵۱
۲. اصول و قواعد کنترل و نظارت در سازمانهای آخرت گرا.....	۵۵۱
۱. اصل نظارت الهی.....	۵۵۱
۲. اصل پاداش و تنبیه بصورت توأمان.....	۵۵۱
۳. اصل توبه پذیری و بخشش.....	۵۵۱
۴. اصل تناسب جرم با مجازات.....	۵۵۱
۵. اصل شکیبایی در مجازات.....	۵۵۱
۶. اصل تساهل در مجازات.....	۵۵۱
۷. اصل انتفاع عامه و اصل انعطاف در اعمال جرایم انضباطی.....	۵۵۱
۸. اصل تضایف در کنترل.....	۵۵۱
۹. اصل تطهیر خطاها از طریق نیکی ها.....	۵۵۱
۱۰. اصل اتهام زدایی.....	۵۵۱
۱۱. اصل مستند سازی در نظارت.....	۵۵۱
۱۲. اصل قاطعیت در اجرای تنبیهات.....	۵۵۱
۱۳. اصل عدالت در پاداش.....	۵۵۱
۳. استراتژی های انضباط سازمانی.....	۵۵۱
پرسشهای فصل دهم.....	۵۵۱
نمایه اسامی.....	۵۵۱

منابع و مآخذ

- الف. منابع قرآنی..... ۱۵
- ب. منابع روایی و مرتبط با معصومین (علیهم السلام)..... ۱۵
- ج. سایر منابع..... ۱۶

نمایه اسامی

- ابراهیم (علیه السلام)؛ ۱۵-۲۶-۵۸-۱۴۶-
۳۲۰-۳۲۵-۳۸۴-۴۴۷-۴۴۸-
۴۵۵-۴۵۹-۴۶۰
ابن ابی الحدید؛ ۴۳
ابن تیمیه؛ ۲۵۰
ابن خلدون؛ ۴۶۲
ابن رشد؛ ۱۸-۴۸-۵۱-۶۸-۷۶-
۸۶-۱۱۱-۲۱۹-۲۴۷-۲۶۲-۳۰۳
ابن زیاد؛ ۴۱۴
ابن عباس؛ ۱۷۳-۲۳۲-۲۶۲-۵۲۲
ابوالاسود دونلی؛ ۴۸۵
ابوالصلاح حلبی؛ ۴۸-۴۹-۶۸-
ابوریحان بیرونی؛ ۱۶-۴۳-۴۸-۴۹-
۵۳-۶۶-۶۸-۸۶-۹۱-۹۲-۹۳-
۹۵-۱۰۸-۱۰۹-۱۳۱-۲۹۲-۳۰۰-
۳۲۵-۳۶۴-۳۷۸-۴۶۷-۵۰۷
ابوطالب (علیه السلام)؛ ۱۷۳
ابوعلی سینا؛ ۸۴-۸۶-۱۰۵-۱۰۹-
۲۱۲-۳۰۵-۳۳۴-۳۳۵-۳۴۱-۳۴۲
اخوان الصفا؛ ۱۱۰-۱۱۱
ارسطو؛ ۳۰۰
اسامه بن زید؛ ۲۶۵-۳۶۸
اسحاق (علیه السلام)؛ ۴۶۰
اسماء بنت عمیس؛ ۲۷۰
اسماعیل (علیه السلام)؛ ۴۶۰
افلاطون؛ ۳۰۰
اقبال لاهوری؛ ۲۱۲
ام سلمه؛ ۳۹۵
امام جعفر صادق (علیه السلام)؛ ۶۰-۶۵-
۶۸-۱۳۷-۱۵۰-۱۶۲-۲۶۴-۳۰۹-
- ۳۳۹-۳۸۵-۳۸۷-۳۹۳-۳۹۴-
۴۲۲-۴۷۵-۴۷۹-۵۲۷
امام جواد (علیه السلام)؛ ۳۰۹
امام حسن (علیه السلام)؛ ۳۴-۴۰-۱۶۶-
۲۰۹-۲۱۰-۲۷۱-۳۳۰-۴۱۲-۴۳۳
امام حسن عسکری (علیه السلام)؛ ۱۳۰-
۴۸۸
امام حسین (علیه السلام)؛ ۲۰۹-۲۱۰-
۳۳۰-۴۱۰-۴۱۲-۴۱۳-۴۱۴-
۴۱۵-۴۱۶-۴۱۷-۴۱۸-۴۶۴
امام خمینی (علیه السلام)؛ ۴۳-۷۶-۷۹-
۸۰-۱۱۴-۱۱۶-۱۱۷-۱۱۸-۱۲۰-
۱۶۵-۱۶۶-۱۶۹-۲۱۲-۴۱۶-
۴۱۸-۴۲۳-۴۲۴-۴۲۶-۴۲۷-
۴۲۸-۴۲۹-۴۳۰-۴۳۱-۴۳۲-
۴۳۳-۴۳۴-۴۳۵-۴۳۶-۴۳۷-
۴۳۸-۴۳۹-۴۵۲-۴۵۳-۴۵۴-
۴۵۵-۴۵۶-۴۶۲-۴۹۰-۵۰۷-
۵۱۰-۵۱۱-۵۱۲-۵۱۳-۵۱۴-
۵۱۵-۵۱۶
امام رضا (علیه السلام)؛ ۴۵-۵۹-۱۶۶-
۱۸۵-۲۰۹-۴۳۳
امام سجاد (علیه السلام)؛ ۱۸۲-۱۸۳-۱۸۹-
۲۰۹-۳۸۲-۳۸۶-۳۹۷-۳۹۸-
۴۱۷-۴۶۹-۴۷۲-۴۷۵-۴۸۸-۴۸۹-
امام علی (علیه السلام)؛ ۲۲-۲۳-۲۹-۳۰-
۳۴-۳۵-۴۰-۴۱-۴۳-۴۴-۶۰-
۶۳-۶۴-۶۷-۶۸-۷۶-۸۱-۹۱-
۱۲۳-۱۲۴-۱۲۵-۱۳۴-۱۳۶-
۱۳۷-۱۳۸-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۲-
۱۵۴-۱۵۵-۱۵۶-۱۶۰-۱۶۱-
۱۶۲-۱۶۳-۱۶۴-۱۶۶-۱۶۹-
۱۷۰-۱۷۱-۱۷۲-۱۷۳-۱۷۵-
- ۱۷۶-۱۷۷-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۰-
۱۸۵-۱۸۹-۱۹۶-۱۹۸-۲۰۹-
۲۱۰-۲۱۴-۲۱۸-۲۳۰-۲۳۱-
۲۳۲-۲۳۳-۲۳۴-۲۳۵-۲۳۶-
۲۳۷-۲۳۹-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۴-
۲۴۹-۲۵۹-۲۶۲-۲۶۳-۲۶۴-
۲۶۷-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۳-۲۷۴-
۲۷۵-۲۸۲-۲۸۶-۲۸۷-۲۸۸-
۲۹۰-۲۹۴-۲۹۵-۳۰۹-۳۱۸-
۳۱۹-۳۲۲-۳۲۸-۳۳۱-۳۳۲-
۳۳۳-۳۴۴-۳۴۵-۳۴۶-۳۴۸-
۳۴۹-۳۵۰-۳۵۱-۳۵۹-۳۶۱-
۳۶۲-۳۶۳-۳۶۵-۳۶۶-۳۶۹-
۳۷۱-۳۷۳-۳۷۴-۳۷۵-۳۷۶-
۳۷۷-۳۷۸-۳۷۹-۳۸۱-۳۸۲-
۳۸۸-۳۸۹-۳۹۰-۳۹۱-۳۹۲-
۳۹۳-۳۹۴-۳۹۵-۳۹۶-۳۹۷-
۴۰۲-۴۰۷-۴۰۸-۴۰۹-۴۱۲-
۴۲۱-۴۲۲-۴۲۶-۴۳۳-۴۴۳-
۴۴۵-۴۵۵-۴۵۶-۴۵۸-۴۶۰-
۴۶۱-۴۶۲-۴۶۳-۴۶۴-۴۶۶-
۴۶۷-۴۶۸-۴۶۹-۴۷۰-۴۷۱-
۴۷۳-۴۷۵-۴۷۹-۴۸۳-۴۸۵-
۴۹۱-۴۹۴-۴۹۷-۵۰۰-۵۰۱-
۵۰۳-۵۰۴-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۷-
۵۰۸-۵۰۹-۵۱۶-۵۱۸-۵۲۰-
۵۲۱-۵۲۲-۵۲۳-۵۲۵-۵۳۲-
۵۳۵-۵۳۸-۵۴۴-۵۴۵-۵۴۶-
۵۴۷-۵۴۸-۵۴۹-۵۵۰
امام محمد باقر (علیه السلام)؛ ۲۲۵-۴۷۶-
۵۰۲
امام مهدی (علیه السلام)؛ ۴۳-۱۰۸-۱۶۶-
۲۱۰-۲۱۱-۲۱۲-۴۵۸-۵۰۷-

امام هادی (علیه السلام)؛ ۳۰۹-۳۷۱	۴۷۶-۴۷۹-۴۸۱-۴۸۵-۴۸۶	داود (علیه السلام)؛ ۱۵۴-۲۰۳-۲۰۵-۲۴۶
امین استرآبادی؛ ۲۵۰	۴۸۷-۴۸۸-۴۸۹-۴۹۰-۴۹۱	۲۸۱-۲۸۲
آدامز؛ ۴۲۰	۴۹۷-۴۹۹-۵۰۰-۵۰۱-۵۰۲	دشتی محمد؛ ۲۳
آسیه؛ ۲۲۶	۵۰۴-۵۲۵-۵۲۷-۵۴۱-۵۴۴-۵۴۶	دکارت؛ ۲۵۰-۳۰۰
آقاجمال خوانساری؛ ۱۱۴-۱۱۵	تیلور فردریک؛ ۷۲	راغب اصفهانی؛ ۲۱-۱۱۱-۳۳۴
۲۰۹-۴۷۰-۵۲۸	جعفر بن ابیطالب؛ ۲۷۰	۵۰۴-۵۳۳
بحرانی؛ ۴۸-۵۱-۶۸-۱۱۵-۳۶۳	جعفری محمدتقی؛ ۴۸-۵۲-۶۸	رضاخان پهلوی؛ ۱۱۸
بلال حبشی؛ ۱۷۳	۷۶-۸۱-۱۱۹-۳۲۲-۳۳۹	رضائی اصفهانی؛ ۲۲
پارتو؛ ۳۰۸	جلال الدین دوانی؛ ۱۹-۴۲-۴۸	زهیر بن قین؛ ۴۱۴-۴۱۵
پارسونز؛ ۳۰۸	۵۲-۶۷-۶۸-۱۱۲-۱۵۲-۱۵۳	زید بن حارثه؛ ۲۰۹
پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)؛ ۱۶-۲۹-۴۷-۵۱	۲۶۱-۳۵۷-۳۶۴-۳۶۵-۴۰۱	زینب (علیه السلام)؛ ۴۱۳-۴۱۷
۵۳-۵۸-۵۹-۶۲-۶۳-۶۸-۹۱	۴۰۳-۴۵۵-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۵۰۸	سارتر؛ ۲۵۰
۹۲-۹۳-۱۰۴-۱۰۸-۱۱۳-۱۲۵	جوادی آملی عبدالله؛ ۳۷-۷۴	سارتن جورج؛ ۱۰۸
۱۲۸-۱۳۲-۱۳۳-۱۳۶-۱۳۷	۷۵-۷۶-۷۷-۸۴-۸۶-۸۷-۹۱	سامری؛ ۲۹۹
۱۳۸-۱۴۴-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۴	۹۳-۱۱۹-۱۴۷-۲۱۷-۳۰۴	سعید بن عبدالله حنفی؛ ۴۱۵
۱۵۹-۱۶۲-۱۶۴-۱۶۶-۱۶۷	حافظ شیرازی؛ ۱۰۵	سلطان محمود غزنوی؛ ۱۰۸
۱۶۹-۱۷۳-۱۷۴-۱۷۵-۱۷۶	حبیب بن مظاهر؛ ۴۱۳	سلمان فارسی؛ ۱۷۳-۳۶۸
۱۷۷-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۷-۱۸۹	حر بن یزید ریاحی؛ ۴۱۵	سلیمان (علیه السلام)؛ ۲۰۵-۲۴۰-۲۴۶
۱۹۴-۱۹۶-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۳	حسینی الهاشمی سید منیرالدین؛	۲۴۴-۵۴۳
۲۰۵-۲۰۶-۲۰۷-۲۰۸-۲۰۹	۱۱۹-۱۴۷-۱۴۸-۱۴۹-۲۱۳	سهروردی؛ ۱۰۵
۲۱۱-۲۱۶-۲۲۳-۲۲۴-۲۲۵	خالد بن ولید؛ ۲۳۴	سهل بن حنیف انصاری؛ ۲۵۹
۲۲۸-۲۳۲-۲۳۳-۲۳۴-۲۳۶	خامنه ای سیدعلی؛ ۸۱-۱۰۳-۱۰۴	۵۲۳
۲۴۶-۲۴۹-۲۶۰-۲۶۱-۲۶۳	۱۰۵-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۰-۱۳۹-۱۴۰	سید رضی؛ ۲۳-۱۰۷
۲۶۴-۲۶۵-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸	۲۰۹-۲۶۴-۴۹۰-۴۹۱-۴۹۲	سید مرتضی علم الهدی؛ ۲۵
۲۷۰-۲۷۳-۲۷۵-۲۸۳-۲۸۶	خدایچه (علیه السلام)؛ ۱۷۳	۱۰۷-۱۰۸
۲۸۷-۲۹۴-۳۰۴-۳۰۸-۳۰۹	خواجه نصیرالدین طوسی؛ ۱۷	شیب بن عامر؛ ۴۸۵
۳۱۴-۳۱۷-۳۲۸-۳۳۰-۳۵۳	۱۸-۱۹-۳۰-۴۵-۴۶-۴۸-۵۴	شعیب (علیه السلام)؛ ۲۰۳-۴۸۰-۴۸۷
۳۵۵-۳۵۷-۳۶۱-۳۶۷-۳۶۸	۵۵-۶۷-۶۸-۸۶-۱۱۱-۱۵۸	شیخ انصاری؛ ۳۶۹
۳۶۹-۳۷۴-۳۷۵-۳۷۶-۳۸۲	۱۹۷-۲۲۰-۲۲۷-۲۳۷-۲۴۷	شیخ صدوق؛ ۱۰۷
۳۸۳-۳۸۹-۳۹۱-۳۹۲-۳۹۳	۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳-۳۰۵-۳۲۰	شیخ طوسی؛ ۴۸-۴۹-۵۰-۶۸
۳۹۴-۳۹۶-۳۹۷-۴۰۷	۳۳۴-۳۷۸-۴۴۰-۴۴۹-۴۵۵	۱۰۷-۱۰۹-۱۱۰
۴۱۲-۴۱۵-۴۲۱-۴۲۵-۴۳۱	۴۵۶-۴۷۹-۴۸۳-۴۹۶-۵۱۶	شیخ مفید؛ ۴۴-۶۷-۱۰۷-۴۴۳
۴۴۲-۴۴۵-۴۵۷-۴۶۰-۴۶۱	خواجه نظام الملک؛ ۱۱۰	صالح (علیه السلام)؛ ۴۱۰-۴۸۰-۴۸۱-۴۸۷
۴۶۷-۴۶۹-۴۶۸-۴۷۳-۴۷۵		صدر سید محمد باقر؛ ۱۶۵

- صدرالمتالهین (ملاصدرا) ؛ ۱۷-
۴۱-۴۸-۵۵-۵۶-۶۷-۶۸-۸۵-
۱۰۵-۱۱۳-۱۱۴-۲۱۹-۲۴۷-
۲۶۰-۲۶۱-۳۳۵-۴۹۶
صفوی سیدمحمدرضا؛ ۲۲
صفیه؛ ۳۹۵
طلوت؛ ۶۰-۶۱-۲۰۵
طباطبایی محمدحسین؛ ۲۲-۷۲-
۷۶-۷۹-۱۱۸-۱۴۶-۱۶۵-۱۸۳-
۲۱۵-۲۴۷-۳۷۴
طبری؛ ۲۱
عباس بن عبدالمطلب؛ ۲۶۶
عباس بن علی (علیه السلام)؛ ۴۱۷
عتاب بن اسید؛ ۲۶۵
عثمان بن طلحه؛ ۲۶۶
عثمان بن عفان؛ ۳۷۶-۴۶۱-۴۸۶
العطاس محمدنقیب؛ ۷۰-۱۰۰
علامه حلی ؛ ۴۸-۵۰-۶۸-۱۰۷-
۲۹۱
علامه نائینی؛ ۴۸۶
علی اصغر (علیه السلام)؛ ۴۱۳
علی اکبر (علیه السلام)؛ ۴۱۵
عمار؛ ۴۸۶
عمر بن ابی سلمه ارحبی؛ ۵۰۹
عمر بن ابی سلمه مخزومی؛ ۲۷۴
عمر بن حزم؛ ۶۳
عمرو بن سعید؛ ۴۱۵
عیسی (علیه السلام)؛ ۱۵
غزالی امام محمد؛ ۳۳۸
فارابی؛ ۱۷-۳۲-۳۳-۳۵-۵۶-
۵۷-۶۷-۸۴-۸۶-۹۵-۱۰۵-۱۰۶-
۴۱۸-۴۱۹-۴۵۸-۴۹۵-۵۳۶
فاروقی اسماعیل؛ ۷۰-۱۰۰
- فاطمه زهراء (علیها السلام)؛ ۳۳۰-۴۱۵
فرعون؛ ۲۲۶-۲۲۹-۳۸۴-۴۴۷
فیض کاشانی ملامحسن؛ ۱۱۴-
۱۸۶-۱۸۹-۴۷۰-۴۷۲-۴۷۳-
۴۷۴-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۵۲۴
قارون؛ ۲۰۴-۳۳۲
قطب الدین رازی؛ ۲۱-۱۱۲-۱۵۸-
۱۵۹-۲۹۷-۳۰۶-۳۸۳-۳۸۴-۴۷۹
قطب الدین شیرازی؛ ۴۸-۵۰-۵۱-
۶۸-۸۳-۸۶-۹۵-۹۶-۱۱۲-۳۰۱-
۳۱۳-۳۱۴-۳۱۷-۳۲۰-۳۲۱-
۳۲۳-۳۴۱-۴۹۶
قیس بن سعد؛ ۲۶۲
کارلایل توماس؛ ۴۱۸
کانت؛ ۲۵۰-۴۰۶
کشفی؛ ۲۷-۸۶-۸۹-۱۱۵-۱۱۶
کمیل بن زیاد؛ ۳۶۳-۴۸۵
گاندی مهاتما؛ ۴۱۸
گرینبرگ؛ ۴۲۰
گورباچف میخائیل؛ ۱۱۴
لوزنتر؛ ۲۵۰
لوط (علیه السلام)؛ ۲۲۶-۴۸۰
مالک اشتر نخعی؛ ۲۹-۶۳-۶۴-
۱۳۴-۱۵۱-۱۵۲-۱۵۴-۱۵۵-
۱۵۶-۱۶۱-۱۶۹-۱۷۰-۱۷۲-
۲۰۸-۲۱۸-۲۳۰-۲۳۶-۲۶۲-
۲۶۳-۲۷۱-۲۷۳-۲۸۶-۲۸۷-
۳۱۸-۳۵۹-۳۶۳-۳۶۵-۳۷۷-
۴۰۷-۴۴۳-۴۵۵-۴۶۲-۴۶۸-
۵۰۳-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۸-۵۱۸-
۵۲۰-۵۳۲-۵۴۵-۵۴۷-۵۴۸-۵۵۰-
مبشری اسدالله؛ ۲۳
مجتبوی جلال الدین؛ ۲۲
- مجلسی محمدباقر ؛ ۴۸-۵۸-۶۰-
۱۱۵-۱۸۳-۲۴۵-۳۱۰-۳۳۸-۴۷۶
محقق سزواری ؛ ۱۱۵-۱۸۰-
۱۸۲-۱۸۹-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۰-
۲۷۱-۲۸۷-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۸-۵۰۹
محقق کرکی؛ ۱۱۲-۱۱۳-۲۱۲
محقق نراقی؛ ۴۸-۵۷-۶۸-۱۱۶-
۲۹۲
محمد بن ابی بکر ؛ ۴۰-۲۶۲-۲۷۳-
۲۷۴-۲۷۵-۳۶۲-۵۴۵
محمد بن حنفیه؛ ۱۷۶-۴۱۵
محمی الدین عربی؛ ۲۶۰
مدرس سیدحسن؛ ۱۱۷-۲۴۴
مسکویه رازی ابوعلی ؛ ۳۵-۴۸-
۵۱-۵۲-۶۸-۱۰۶-۱۰۷-۲۴۴-
۲۴۶-۳۳۴-۳۳۵-۴۵۸-۴۹۶
مسلم بن عقیل؛ ۴۱۴-۴۱۵
مسلم بن عوسجه؛ ۴۱۵
مشکینی علی؛ ۲۲
مصباح یزدی محمدتقی؛ ۷۰-۱۱۹-
مطهری مرتضی؛ ۴۱-۴۲-۴۸-۵۳-
۶۷-۶۸-۷۶-۷۹-۸۶-۸۷-۱۱۸-
۱۱۹-۲۲۹-۲۶۰-۴۲۰-
مظفر؛ ۲۱۷
معاذ بن جبل؛ ۶۳
معاویه؛ ۴۷۰-۵۴۵-۵۴۶-
معرفت محمد هادی؛ ۱۷۷
مقداد؛ ۴۸۶
مقدس اردبیلی؛ ۴۸-۵۶-۵۷-۶۸-
۸۶-۸۸-۱۱۳-۱۷۷-۱۷۸-۲۱۰-
۲۱۲-۲۴۲-۴۵۷-۵۲۸
مکارم شیرازی ناصر؛ ۲۲
ملا احمد نراقی؛ ۲۱۲

ملاهادی سبزواری ؛ ۸۵-۱۱۶-۱۹۵-	یوسف (علیه السلام)؛ ۶۱-۱۲۹-۲۰۳-
۲۴۶-۲۱۱	۵۴۲-۵۳۷-۲۴۶-۲۰۴
منتظری؛ ۵۱۵	یونس (علیه السلام)؛ ۵۰۳
منذر بن جارود عبیدی؛ ۶۴	
موسی (علیه السلام)؛ ۱۵-۵۴-۱۲۶-۱۹۳-	
۱۹۴-۲۰۳-۲۰۴-۲۰۵-۲۲۶-	
۲۳۳-۲۳۴-۲۴۶-۲۷۲-۲۷۳-	
۲۹۹-۳۳۲-۳۶۰-۳۸۴-۳۸۵-	
۴۴۷-۴۴۸-۴۵۵-۴۸۰-۵۲۲	
میرزای قمی؛ ۱۱۵	
نافع بن هلال؛ ۴۱۷	
نجاشی؛ ۱۰۷	
نجفی محمدحسن (صاحب جواهر) ؛	
۱۱۶-۲۱۲	
نجم الدین رازی؛ ۴۴-۴۸-۱۱۱-	
۲۴۲-۴۵۹	
نعمان بن عجلان؛ ۲۷۴	
نوح (علیه السلام)؛ ۱۵-۲۲۶-۴۸۰-۴۸۲-	
۴۸۷-۵۲۲	
وبر؛ ۳۰۸	
ولید بن عقبه؛ ۱۶۲	
وهب؛ ۴۱۵	
هارون (علیه السلام)؛ ۵۴-۲۰۴-۲۳۳-	
۲۳۴-۲۷۲-۲۷۳-۳۸۵	
هانی؛ ۴۱۴	
هود (علیه السلام)؛ ۴۸۰-۴۸۱-۴۸۷	
هومنز؛ ۳۰۸	
الهی قمشه ای؛ ۲۲	
یحیی بن سعید حلّی؛ ۴۸-۵۰-۶۸	
یحیی (علیه السلام)؛ ۵۰۲	
یزید بن معاویه؛ ۴۱۸	
یعقوب (علیه السلام)؛ ۱۵۴-۱۸۵-۱۹۳-	
۴۶۰	

منابع و ماخذ

الف . منابع قرآنی

۱. قرآن کریم، ترجمه: جلال الدین مجتبی، انتشارات حکمت، ۱۳۸۶.
۲. قرآن کریم، ترجمه: آیت الله علی مشکینی، مرکز چاپ و نشر قرآن کریم الهادی، ۱۳۸۲.
۳. قرآن کریم، ترجمه: سید محمد رضا صفوی، قم: انتشارات دفتر نشر معارف، سال ۱۳۸۹.
۴. قرآن کریم، ترجمه: محمد علی رضائی اصفهانی، قم: انتشارات نسیم حیات، سال ۱۳۹۰.
۵. قرآن کریم، ترجمه: مهدی الهی قمشه ای، قم: انتشارات فاطمه الزهرا، سال ۱۳۸۷.
۶. محمد حسین طباطبائی (۱۳۸۶)، تفسیر المیزان، ترجمه: سید محمد باقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی.
۷. طبرسی ابوعلی فضل بن حسن (۱۳۷۵)، تفسیر مجمع البیان، ترجمه: علی کرمی، موسسه انتشارات فراهانی.
۸. مکارم شیرازی و همکاران (۱۳۸۴)، برگزیده تفسیر نمونه (۵ جلد)، تهران: انتشارات دار الکتب الاسلامیه.

ب. منابع روایی و مرتبط با معصومین (علیهم السلام)

۱. ابن بابویه قمی، محمد بن علی (شیخ صدوق) (۱۳۸۱)، خصال شیخ صدوق، ترجمه: محمد باقر کمره‌ای، تهران: انتشارات کتابچی.
۲. ابن بابویه قمی، محمد بن علی (شیخ صدوق) (۱۳۹۰)، عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، (جلد دوم)، ترجمه: محمد صالح روغنی قزوینی، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران.
۳. امام علی (علیه السلام) (۱۳۷۲)، نهج البلاغه، ترجمه: اسد... مبشری، تهران: دفتر فرهنگ و نشر اسلامی.
۴. امام علی (علیه السلام) (۱۳۸۰)، نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، قم: انتشارات الهادی.
۵. آمدی، ناصح الدین (۱۳۸۳)، غررالحکم (گفتار امیرالمومنین علی (علیه السلام)) (جلد دوم)، ترجمه: سید حسین شیخ الاسلامی، قم: انتشارات انصاریان.
۶. آمدی، ناصح الدین (۱۳۸۴)، غررالحکم و دررالکلم آمدی، ترجمه: سید هاشم رسولی محلاتی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۷. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۲)، مفاتیح الحیاه، قم: مرکز نشر اسراء.
۸. حرانی، ابومحمد (۱۳۸۵)، تحف العقول (سخنان چهارده معصوم)، ترجمه: صادق حسن زاده، قم: انتشارات آل علی (علیه السلام).
۹. حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) (۱۳۸۵)، نهج الفصاحه (سخنان و خطبه‌های رسول مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله))، تصحیح و تنظیم: عبدالرسول پیمانی و محمد امین شریعتی، اصفهان: انتشارات خاتم الانبیاء.
۱۰. حیدری نراقی، علی محمد (۱۳۹۳)، رساله‌ی حقوق امام سجاد (علیه السلام) شرح نراقی، قم: انتشارات مهدی نراقی.
۱۱. طبرسی، رضی الدین (۱۳۹۰)، مکارم الاخلاق، ترجمه: سید احمد احمدزاده، قم: انتشارات نورالزهراء (علیه السلام).
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۸۰)، برگزیده ای از اصول کافی، ترجمه: سید جواد رضوی، قم: انتشارات امام حسن مجتبی (علیه السلام).
۱۳. کاظمی خلخالی (۱۳۷۶)، هزار حدیث از حضرت علی (علیه السلام)، تهران: انتشارات فواد.
۱۴. مقدس اردبیلی (۱۳۸۶)، حدیقه الشیعه، ترجمه و تحقیق: کریم فیضی، قم: نشر دلشاد.
۱۵. نراقی، ملا احمد (۱۳۸۶)، معراج السعاده، قم: دفتر انتشارات زینی.

ج. سایر منابع

۱. ابراهیم زاده آملی، عبدالله (۱۳۸۶)، «انسان در نگاه اسلام و اومانیسیم»، فصلنامه قیسات، شماره ۴۴.
۲. ابراهیمی دینانی، غلامحسین (۱۳۸۸)، «علم و معرفت از دیدگاه حکمت مشاء»، فصلنامه حکمت و فلسفه، شماره ۲.
۳. احمدی ظهیر (۱۳۸۸)، «امت: اجتماع دینی مسلمانان؛ بررسی قرآن شناختی -جامعه شناختی»، پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، شماره ۲.
۴. اخترشهر، علی؛ یوسفی راد، مرتضی؛ احمدی، عبدالرضا؛ شریفی، نصرالله (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی متفکران مسلمان، قم: موسسه بوستان کتاب.
۵. اسلامی، رضا (۱۳۸۷)، اصول فقه حکومتی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۶. امام خمینی (۱) (۱۳۷۹)، صحیفه امام (۲۲ جلد)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (علیه السلام).
۷. ایزدهی، سید سجاد (۱۳۸۶)، اندیشه‌ی سیاسی صاحب جواهر، قم: موسسه بوستان کتاب.
۸. ایمانی، محسن بابایی؛ محمداسماعیل (۱۳۸۷)، «ارزش‌شناسی فارابی و دلالت‌های آن در تربیت اخلاقی (با تأکید بر اهداف، اصول و روش‌ها)»، دو فصلنامه‌ی تربیت اسلامی، سال دوم، شماره ۷.
۹. باقری نوع‌پرست، خسرو (۱۳۹۱)، نظریه علم تجربی دینی: نگاهی معرفت‌شناختی به رابطه‌ی دین با علوم انسانی، تهران: دبیرخانه هیأت حمایت از کرسی‌های نظریه‌پردازی.
۱۰. بدخشان، نعمت اله (۱۳۷۹)، «حقیقت ایمان و لوازم آن از منظر علم کلام، قرآن علی (علیه السلام)»، فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، شماره ۵ و ۶.
۱۱. بیگدلی، زهرا (۱۳۹۰)، «چگونگی تبدیل علم حصولی به حضوری در تعلیم و تربیت»، مقالات برگزیده سومین همایش به سوی راهبردهای قرآنی در تربیت انسان، موسسه فرهنگی قرآن و عترت صابره (علیه السلام).
۱۲. پرور، اسماعیل (۱۳۹۱)، احکام حکومتی (چرایی، چیستی، چگونگی)، قم: انتشارات کتاب فردا.
۱۳. پزشکی، محمد (۱۳۸۷)، «روش‌شناسی در جامعه‌شناسی سیاسی (ابن خلدون و ابن اریق)، روش‌شناسی دانش سیاسی در تمدن اسلامی به کوشش داود فیرحی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی».
۱۴. پوراحمد، احمد؛ حبیبی، لیلا؛ جعفری مهرآبادی، مریم (۱۳۹۱)، «نظریات فارابی و کاربرد آن در باب مشارکت شهروندی»، فصلنامه علمی پژوهشی مرکز پژوهشی هنر معماری و شهرسازی نظر، سال نهم، شماره ۲۱.
۱۵. جوادی آملی عبدالله (۱۳۸۶)، معرفت‌شناسی در قرآن، قم: انتشارات اسراء.
۱۶. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۹)، ولایت در قرآن، قم: انتشارات اسراء.
۱۷. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۵)، حق و تکلیف در اسلام، قم: انتشارات اسراء.
۱۸. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۵)، هدایت در قرآن، قم: مرکز نشر اسراء.
۱۹. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۲)، تفسیر انسان به انسان، قم: انتشارات اسراء.
۲۰. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۳)، منزلت عقل در هندسه معرفت دینی، قم: انتشارات اسراء.
۲۱. حاجبانی، ابراهیم (۱۳۹۳)، «ابطال علم و دین: نسبت علم دینی با علوم اجتماعی»، فصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، (۲۱).
۲۲. حسینی، سیدمحمد؛ غنی‌زاده، مریم؛ مهاجری، مریم (۱۳۹۱)، ظرفیت نظریه منطقه الفراغ و احکام حکومتی، فصلنامه اطلاعات حقوقی دولت اسلامی، شماره ۲.

۲۳. حسینی زاده، سید محمد علی (۱۳۸۷)، اندیشه‌ی سیاسی محقق کرکی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۲۴. خالقی، علی (۱۳۸۷)، اندیشه‌ی سیاسی فیض کاشانی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۲۵. خالقی، علی (۱۳۸۷)، اندیشه‌ی سیاسی مقدس اردبیلی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۲۶. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۶)، «عصر مبارزه در زندگانی ائمه»، مشهد: دومین کنگره جهانی حضرت رضا (علیه السلام).
۲۷. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه (۱۳۷۷)، انسان از دیدگاه اسلام، تهران: انتشارات سمت.
۲۸. دیباجی، سید محمد علی (۱۳۸۷)، پیامبران دولتمرد؛ پژوهشی درباره مدل‌های حکومت دینی در قرآن، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲۹. ذوالفقاری، محمد؛ سیدیان، سیدمهدی (۱۳۹۱)، فقه حکومتی؛ چپستی، چرای، چگونگی، معرفت سیاسی، سال چهارم، شماره اول.
۳۰. راغب اصفهانی (۱۳۷۶)، کرانه سعادت: بحثی مبسوط در ارکان اخلاق اسلامی، ترجمه: سید مهدی شمس‌الدین، قم: انتشارات نبوی.
۳۱. رحمان ستایش، محمد کاظم (۱۳۸۳)، حکومت اسلامی در اندیشه فقیهان شیعه، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۳۲. رحمتی، شهرضا، محمد (۱۳۹۲)، زیبایی‌های عاشورا: سبک زندگی عاشورایی، قم: انتشارات جوانان موفق.
۳۳. رحیمی‌نژاد، اسمعیل (۱۳۹۰)، «نگرش اسلامی به کرامت انسانی»، معرفت حقوقی، سال اول، شماره دوم.
۳۴. روحی برندق، کاوس؛ ایمانی برندق، محمد؛ شیخ محمدی، امیر؛ مشیری، توحید (۱۳۹۳)، «گلوگاه‌ها و عوامل موثر بر تولید علوم انسانی اسلامی»، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، شماره ۵۸.
۳۵. سامانی، سید محمود (۱۳۸۷)، مشورت و مشاوران در سنت و سیره پیشوایان، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۳۶. سعیدی، محمد مسعود (۱۳۹۱)، «جامعه‌شناسی دین و رویکردهای متفاوت به دین»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۵۷.
۳۷. سلطان محمدی، ابوالفضل (۱۳۸۹)، اندیشه‌ی سیاسی علامه مجلسی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۳۸. سلطان محمدی، ابوالفضل (۱۳۸۲)، اندیشه سیاسی جمال‌الدین محمد خوانساری، قم: موسسه بوستان کتاب.
۳۹. سلمان، محمد (۱۳۹۰)، اندیشه‌ی سیاسی ابن رشد، قم: موسسه بوستان کتاب.
۴۰. شجاعی، محمد صادق (۱۳۸۸)، «نگاهی به ریشه‌های نظریه صفات شخصیت در اخلاق»، دو فصلنامه علمی - تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال سوم، شماره ۴.
۴۱. شجاعی، محمد صادق (۱۳۸۶)، «شناخت از منظر فلسفه، روان‌شناسی و اسلام»، معرفت، سال شانزدهم، شماره ۱۱۹.
۴۲. شجاعی، محمد صادق (۱۳۸۷)، توکل به خدا (راهی به سوی حرمت خود و سلامت روان)، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۴۳. شریعتی، روح‌الله (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی علامه شیخ یوسف بحرانی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۴۴. شفیعی محمود (۱۳۹۰)، اندیشه سیاسی سید مرتضی، قم: مؤسسه بوستان کتاب.
۴۵. شورای نظارت بر نشر آثار شهید مطهری (۱۳۹۱)، معرفی اجمالی آثار استاد مطهری، تهران: انتشارات صدرا.
۴۶. صادقی‌آرنگانی، محمد امین (۱۳۸۷)، انسان کامل از نگاه امام خمینی (ره) و عارفان مسلمان، قم: موسسه بوستان کتاب.
۴۷. صرامی، سیف‌الله (۱۳۸۲)، منابع قانونگذاری در حکومت اسلامی، قم: مؤسسه بوستان کتاب.
۴۸. طاهری خرم‌آبادی، سید حسن (۱۳۸۹)، ولایت و رهبری در اسلام، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۴۹. طباطبایی، محمدحسین (۱۳۸۷)، انسان از آغاز تا انجام، ترجمه و تعلیقات: صادق لاریجانی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۵۰. طباطبایی، محمدحسین (۱۳۹۱)، روابط اجتماعی در اسلام، ترجمه: محمد جواد حجتی کرمانی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۵۱. عارفی، محمد اکرم (۱۳۸۶)، اندیشه‌های سیاسی ملا محمد مهدی نراقی، قم: موسسه بوستان قم.
۵۲. عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم (۱۳۷۲)، فقهای نامدار شیعه، قم: کتابخانه عمومی حضرت آیه الله العظمی مرعشی نجفی.
۵۳. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۶)، قواعد فقه بخش حقوق عمومی، تهران: انتشارات سمت و موسسه مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی.
۵۴. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۶)، قواعد فقه بخش خصوصی (جلد اول)، تهران: انتشارات سمت و موسسه مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی.
۵۵. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۶)، قواعد فقه (جلد دوم): بخش حقوق جزا، تهران: انتشارات سمت و موسسه مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی.
۵۶. عیسی‌نیا، رضا (۱۳۸۶)، اندیشه سیاسی شهید مدرس، قم: موسسه بوستان کتاب.
۵۷. فدایی، غلامرضا (۱۳۸۷)، «علم و ادراک و نحوه‌ی تشکیل آن»، معرفت فلسفی، سال ششم، شماره دوم.
۵۸. فراتی، عبدالوهاب (۱۳۸۶)، اندیشه‌ی سیاسی سید جعفر کشفی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۵۹. فریدونی، علی (۱۳۸۶)، اندیشه سیاسی اخوان الصفا، قم: موسسه بوستان کتاب.
۶۰. فضائی، احمد (۱۳۸۹)، «گامی برای بهره‌گیری از محتوای دین اسلام در پژوهش دینداری (جنبه‌ای از تحول در علوم انسانی)»، راهبرد فرهنگ، شماره دوازدهم و سیزدهم.
۶۱. کدخدایی، عباسعلی؛ فلاح سلوکیان، محمد (۱۳۹۰)، «نظام تشویق و تنبیه کارگزاران حکومتی در اسلام»، حکومت اسلامی، سال شانزدهم، شماره سوم.
۶۲. لک‌زایی، نجف (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی صدر المتألهین، قم: موسسه بوستان کتاب.
۶۳. لک‌زایی، نجف (۱۳۸۰)، اندیشه سیاسی محقق سبزواری، قم: موسسه بوستان کتاب.
۶۴. لک‌زایی، نجف (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی آیه الله مطهری، قم: موسسه بوستان کتاب.
۶۵. مجیدی، حسن؛ شفیعی قهفرخی، امید (۱۳۹۱)، «مقایسه رابطه‌ی دین و دولت در اندیشه ابن رشد و آکوئیناس»، دو فصلنامه علمی - پژوهشی دانش سیاسی، سال هشتم، شماره اول.
۶۶. مدرسی، سید محمد رضا (۱۳۹۱)، «جایگاه اخلاق در مدینه‌ی فاضله‌ی فارابی»، معرفت اخلاقی، سال سوم، شماره چهارم.
۶۷. مزینانی، محمدصادق (۱۳۸۹)، ماهیت حکومت نبوی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۶۸. مصباح یزدی (ب) (۱۳۸۸)، انسان‌سازی در قرآن، قم: انتشارات موسسه امام خمینی (ره).
۶۹. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۸)، رستگاران، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۷۰. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱)، پیش‌نیازهای مدیریت اسلامی، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۷۱. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۲)، معارف قرآن: خداشناسی، کیهان‌شناسی، انسان‌شناسی، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۷۲. مطهری مرتضی (۱۳۶۹)، ختم نبوت، تهران: انتشارات صدرا.
۷۳. مطهری، مرتضی (۱۳۸۱)، اسلام و نیازهای زمان (جلد دوم)، تهران: انتشارات صدرا.

۷۴. مطهری، مرتضی (۱۳۸۲) انسان کامل، تهران: انتشارات صدرا
۷۵. مطهری، مرتضی (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی (۳): وحی و نبوت، تهران: انتشارات صدرا
۷۶. مطهری، مرتضی (۱۳۸۵)، بیست گفتار، تهران: انتشارات صدرا.
۷۷. مطهری، مرتضی (۱۳۸۸)، آشنایی با قرآن (۲)، تهران: انتشارات صدرا.
۷۸. مطهری، مرتضی (۱۳۸۸)، آشنایی با قرآن (۳)، تهران: انتشارات صدرا.
۷۹. مطهری، مرتضی (۱۳۸۹)، سیری در نهج‌البلاغه، تهران: انتشارات صدرا
۸۰. مطهری، مرتضی (۱۳۹۲)، امدادهای غیبی در زندگی بشر، تهران: انتشارات صدرا.
۸۱. مطیع، حسین؛ یاوری، سوده (۱۳۹۱)، «ملاک علم نافع در دانشگاه اسلامی بر اساس قرآن و احادیث»، مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال شانزدهم، شماره دوم، شماره ۵۱.
۸۲. مقیمی سید محمد (۱۳۹۱)، «سخن سردبیر»، دو فصلنامه مدیریت اسلامی، سال بیستم، شماره ۲.
۸۳. مقیمی سید محمد (۱۳۹۰)، «طراحی و تبیین الگوی مدیریت تضاد بر مبنای اندیشه‌های امام خمینی (ره)»، دو فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۱۹، شماره ۱.
۸۴. مقیمی سید محمد (۱۳۹۳)، مبانی سازمان و مدیریت، تهران: انتشارات راه دان.
۸۵. مقیمی، سید محمد (۱۳۷۷)، «نقش پیرو موثر در فرآیند رهبری»، فصلنامه مصباح، سال هفتم، شماره ۲۵.
۸۶. مقیمی، سید محمد (۱۳۷۹)، «طرح مطالعاتی بررسی نقش‌های اجتماعی امام خمینی»، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۸۷. مقیمی، سید محمد (۱۳۸۷)، «اخلاق سازمانی؛ جوهره فرهنگ سازمانی کارآمد»، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، سال پنجم، شماره هفدهم، صص ۶۳-۸۷.
۸۸. مقیمی، سید محمد (۱۳۸۵)، منشور مدیریت: نگرشی تطبیقی به فرمان امام علی (علیه السلام) به مالک اشتر، تهران: انتشارات مهربان.
۸۹. مقیمی، غلامحسین (۱۳۹۰)، اندیشه سیاسی ابوریحان بیرونی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۹۰. موسوی، سیدرضا؛ متقی‌فر، غلامرضا (۱۳۹۰)، «شخصیت سالم در اندیشه‌ی اسلامی، نگاهی به رابطه‌ی آن با نماز در دوران جوانی»، اسلام و پژوهش‌های تربیتی، سال سوم، شماره دوم.
۹۱. موسوی، سیده زهرا (۱۳۹۰)، «نیت اخلاقی (از دیدگاه کانت و اسلام)»، فصلنامه‌ی علمی - ترویجی اخلاق، سال اول، شماره ۴.
۹۲. موسویان، سیدمحمد رضا (۱۳۸۹)، اندیشه سیاسی شیخ طوسی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۹۳. مهاجرنیا، محسن (۱۳۸۶)، اندیشه‌ی سیاسی فارابی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۹۴. مهاجرنیا، محسن (۱۳۸۷)، «روش تفکر سیاسی در حکمت متعالیه»، روش‌شناسی دانش سیاسی در تمدن اسلامی به کوشش داود فیرحی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۹۵. مهاجرنیا، محسن (۱۳۸۸)، اندیشه‌ی سیاسی مسکویه، قم: موسسه بوستان کتاب.
۹۶. مهدی‌نژاد، سیدرضا (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی میرزای قمی، قم: موسسه بوستان کتاب.
۹۷. میرسپاه، اکبر؛ حقیقتیان، منصور؛ صادقی امینی، محسن (۱۳۹۱)، «تحلیلی بر محرک کنش با رویکرد مقایسه‌ای بین دیدگاه‌های جامعه‌شناسان غربی و اسلام»، معرفت فرهنگی اجتماعی، سال سوم، شماره دوم.
۹۸. میرمعزی، سید حسین (۱۳۹۲)، «درآمدی بر علم اقتصاد اسلامی (اقتصاد برکت)»، فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال سیزدهم، شماره ۵۰.

۹۹. نجات بخش اصفهانی، علی (۱۳۸۳)، «مبانی فکری و فلسفی ابو علی سینا»، همدان: مجموعه مقالات همایش بین المللی ابن سینا.

۱۰۰. نوحی، حمیدرضا (۱۳۸۶)، قواعد فقهی در آثار امام خمینی (ره)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

۱۰۱. نوری، حسین (۱۳۶۹)، اقتصاد اسلامی (جلد دوم)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۱۰۲. هویدا، رضا؛ آقابابایی، راضیه (۱۳۸۸)، «بررسی تطبیقی مدل چهار مرحله‌ای خودارزیابی در اسلام (مشارطه، مراقبه، محاسبه، معاتبه) با استراتژی‌های رفتار محور خود رهبری»، دو فصلنامه علمی- تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال ۳، شماره ۵.

۱۰۳. یزدانی مقدم، احمد رضا (۱۳۸۷)، «بررسی مقایسه‌ای حکومت و مصلحت در اندیشه امام خمینی (ره) و علامه طباطبائی»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۴.

۱۰۴. یوسفی راد، مرتضی (۱۳۸۷)، «روش‌شناسی سیاست‌نامه‌نویسی»، روش‌شناسی دانش سیاسی در تمدن اسلامی به کوشش داود فیرحی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۱۰۵. یوسفی راد، مرتضی (۱۳۸۶)، اندیشه‌ی سیاسی قطب‌الدین شیرازی، قم: موسسه بوستان کتاب.

۱۰۶. یوسفی راد، مرتضی (۱۳۸۰)، اندیشه‌ی سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی، قم: بوستان کتاب.

۱۰۷. یوسفی راد، مرتضی (۱۳۸۷)، اندیشه سیاسی جلال‌الدین دوانی، قم: موسسه بوستان کتاب.